

Rapport inventarisatie registratie nationaliteit bij de uitvoering van de Participatiewet, IOAW, IOAZ, Bbz en recentelijk TOZO

27 aug 2020 – concept

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 11 mei hebben de staatssecretarissen van Financiën de Kamer geïnformeerd over het gebruik van nationaliteit in risicomodellen en selectieregels bij de Belastingdienst. Naar aanleiding hiervan heeft de Kamer schriftelijke vragen gesteld. Een deel van die vragen betreft het Rijksbeleid over het gebruik van nationaliteit en etniciteit. Ook vraagt de Kamer om een overzicht van wetten, regels, regelingen, systemen, procedures, risicomodellen en selectiemodules waarin de nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit zijn opgenomen als voorwaarde en/of (risico-)indicator. Deze vraag wordt geacht kabinetsbreed bedoeld te zijn.

Naar aanleiding hiervan heeft de VNG op verzoek van het ministerie van SZW een korte inventarisatie uitgevoerd bij enkele gemeenten. Hieruit bleek dat gemeenten zorgvuldig omgaan met het registreren van nationaliteit. In het Fraudeberaad op 8 juni is afgesproken dat o.a. VNG een inventarisatie doet in welke mate nationaliteit gebruikt wordt.

1.2 Definitie van nationaliteit en etniciteit in dit kader

Voor de inventarisatie wordt uitgegaan van de directe verwijzingen naar etniciteit en nationaliteit en enkele indirecte indicaties voor nationaliteit. In een interne SZW-werkgroep zijn de volgende categorieën overeengekomen:

- Nationaliteit
- Geboorteland
- Land van Herkomst
- Geboorteland van de ouders
- Woonland (indirect)
- RNI¹ (indirect)

Bij de indirecte vormen van discriminatie wordt in de inventarisatie ook bijgehouden wat het doel is van de maatregel. Op deze manier kan in een later stadium getoetst worden of de selectiemethode objectief gerechtvaardigd kan worden / evenredig is aan het nagestreefde doel.

¹ Registratie Niet-ingezetenen

2 Onderzoekaanpak

Voor deze inventarisatie is een digitale vragenlijst uitgezet en deze is voorgelegd aan gemeenten. Om in de vakantieperiode een representatief beeld te kunnen schetsen rondom het gebruik van nationaliteit en etniciteit bij gemeenten, is ervoor gekozen gemeenten actief te benaderen. Een aantal regioadviseurs van VNG Naleving heeft contact opgenomen met gemeenteambtenaren uit de regio waarin zij actief zijn en hebben op deze wijze de vragenlijst onder de aandacht gebracht bij de diverse gemeenten. Vervolgens is de vragenlijst onder alle gemeenten uitgezet. Dit heeft erin geresulteerd dat 120 gemeenten, inclusief samenwerkingsverbanden, de digitale vragenlijst hebben ingevuld. Deze gemeenten liggen verspreid door het land en hebben diverse inwonertallen.

Op basis van onderstaande is de vragenlijst vormgegeven.

Inventarisatie in welke mate nationaliteit gebruikt wordt bij gemeenten
1. Registraties
2. Selectiewijzen en -modellen ten behoeve van controle <ul style="list-style-type: none">- Ter controle op misbruik / fraude- Anderszins
3. Selectiemodules <ul style="list-style-type: none">- Ter toetsing op de voorwaarden van een regeling

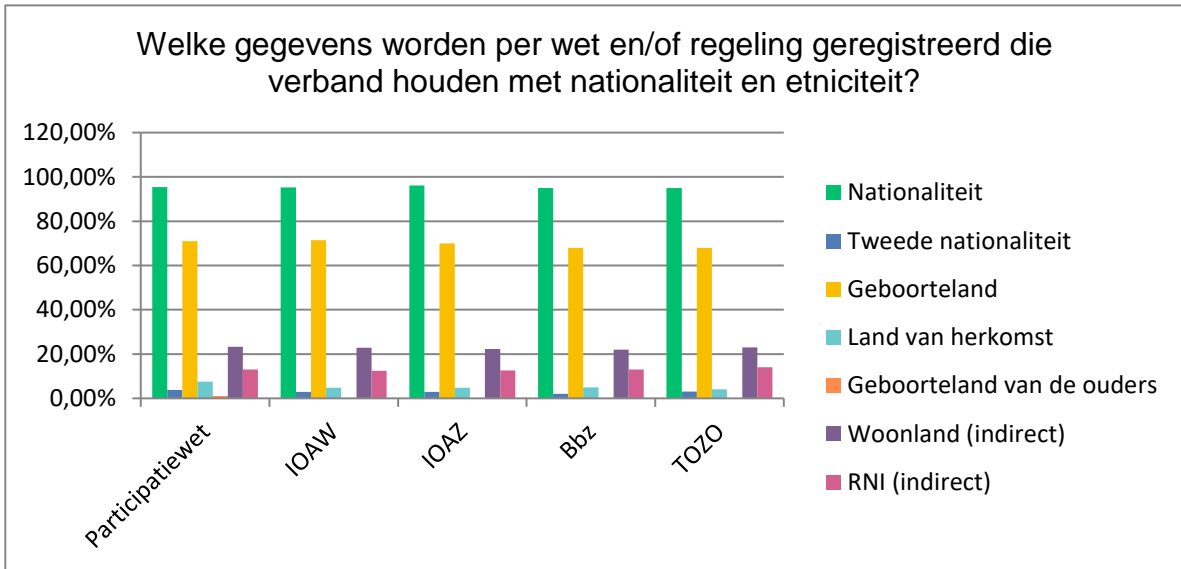
3 Resultaten

De resultaten worden gedeeld aan de hand van grafieken, waarbij een toelichting wordt gegeven. Er wordt eerst stilgestaan bij de registratie van gegevens die betrekking hebben op nationaliteit en etniciteit. Vervolgens wordt ingegaan op eventueel andere registraties die gemeenten bijhouden buiten de registratiesystemen om. Als laatste wordt aandacht besteed aan het gebruik van risicoselecties door gemeenten.

Registraties per wet en/of regeling

Minimaal 95% van de respondenten geeft aan nationaliteit te registreren voor de uitvoering van de Participatiewet, IOAW, IOAZ, Bbz en TOZO. Ongeveer 70% van de gemeenten registreert daarnaast ook het geboorteland (grafiek 1). Gemeenten geven aan dat de informatiekoppeling automatisch plaatsvindt via de BRP. Eén gemeente geeft aan dat ze tweede nationaliteit niet meer registreren, maar dat in het verleden wel registreerde. Een andere gemeente geeft aan dat bij frauderegistratie nationaliteit en geboorteland niet worden vastgelegd. Daarnaast is er een gemeente die mededeelt dat data die refereert aan afkomst / etniciteit / geboorteland niet wordt gebruikt als sturingsinformatie.

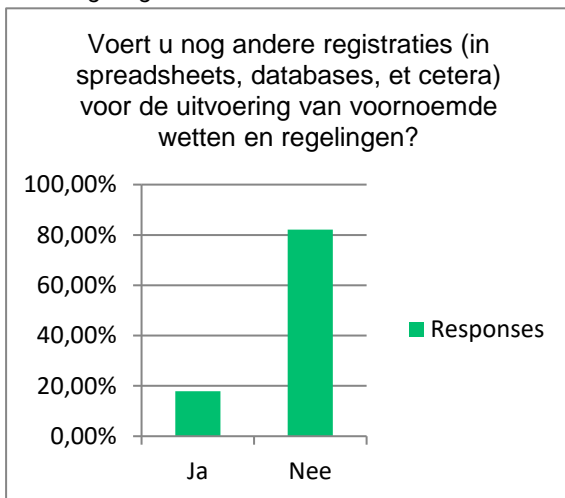
Grafiek 1 – registratie per wet en/of regeling

Andere registraties per wet en/of regeling

Ongeveer 18% van de respondenten voert nog andere registraties naast de bestaande registratiesystemen (Suite4 Werk en Inkomen, Socrates, Civision en Liaan). Gemeenten maken bijvoorbeeld gebruik van Key2Handhaving. Deze is gekoppeld aan Suite4 Werk en Inkomen en daarmee terug te voeren naar de basisinformatie die in dat systeem staat. Gemeenten die hier gebruik van maken geven aan dat Key2Handhaving enkel gebruikt wordt om het onderzoek te registreren, daarbij horen geen data over afkomst. In Sonar (UWV)² wordt nationaliteit geregistreerd benoemen enkele gemeenten. De overige gemeenten die in andere systemen/spreadsheets registreren nemen daarin geen nationaliteit op.

Grafiek 2 – andere registraties per wet en/of regeling

Grafiek 3 – registratie nationaliteit en etniciteit in andere registraties

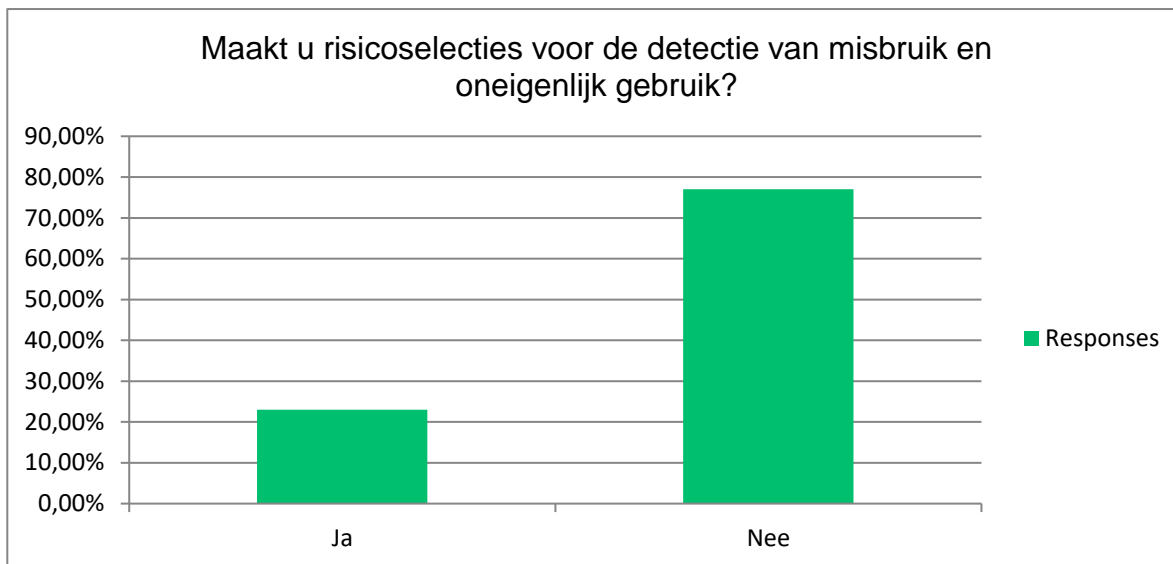

² Gemeenten en sociale werkbedrijven kunnen via UWV-portaal voor gemeenten de Sonar applicatie gebruiken (klantvolgsysteem, communicatie via de werkmapp)

Risicoselecties voor detectie van misbruik en oneigenlijk gebruik

Bijna 80% van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, maakt geen risicoselecties om misbruik of oneigenlijk gebruik te detecteren. Van het aantal gemeenten dat wel risicoselecties maakt, is bij bijna 5% van de gemeenten nationaliteit en etniciteit onderdeel van de selectie.

Grafiek 4 – risicoselecties voor detectie misbruik en ongelijk gebruik

4 Conclusie

Gemeenten geven een eenduidig beeld wat wordt geregistreerd rondom nationaliteit en etniciteit bij de uitvoering van de Participatiewet, IOAW, IOAZ, Bbz en recentelijk TOZO. Uit de respons komt naar voren dat weinig gemeenten risicomodellen maken om misbruik en oneigenlijk gebruik te detecteren. Daarvan is het aantal gemeenten dat nationaliteit en etniciteit als onderdeel van de selectie gebruikt nihil. Daarmee bevestigt deze inventarisatie het beeld van de eerder uitgevoerde korte inventarisatie. Gemeenten gaan zorgvuldig om met het registreren van nationaliteit en etniciteit.

Een gemeente geeft hierover het volgende aan: 'Etniciteit wordt wellicht vastgelegd door gemeenten, maar niet hergebruikt voor profilering. Ik spreek veel collega's door het hele land en etnisch profileren is een echte no go binnen deze wetten. Uiteraard zal er altijd een uitzondering zijn. Mijn ervaring is dat gemeenten zeer zorgvuldig zijn.'